

ЗОЛОТАРЬОВА Д.М.
аспірант кафедри земельного та аграрного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ТИМЧАСОВО ЗАЙНЯТИХ ЗЕМЕЛЬ

В сучасних умовах дефіциту енергоносіїв важливого значення набуває пошук та видобування корисних копалин. Важливе значення при цьому матимуть відносини в сфері геологічного вивчення надр.

Геологічне вивчення надр – головний і домінуючий вид права користування надрами. Воно здійснюється шляхом проведення розвідувальних робіт. Залежно від результатів його здійснення створюється основа для інших видів права користування надрами.

Безперечно, що геологічне вивчення надр нерозривно пов'язане з використанням відповідних земельних ділянок. Земельна ділянка має використовуватися будь-яким надрокористувачем в якості просторово-територіального базису.

Нерозривний зв'язок землі та надр обумовлює необхідність їх адекватної правової регламентації відповідних суспільних відносин, які формуються з приводу використання цих об'єктів.

Проблеми співвідношення права користування надрами та земельними ділянками були предметом наукового інтересу. Вони досліджувалися Барабаш Н. П., Кіріним Р. С., Філатовою В. К. та ін. Проте окремі аспекти, наприклад, виникнення права користування надрами та відповідною земельною ділянкою потребують додаткового аналізу та уваги. Йдеться, зокрема, про використання тимчасово зайнятих земель для проведення розвідувальних робіт, тобто здійснення геологічного вивчення надр як одного з видів надрокористування.

Чинне законодавство передбачає, що геологічне вивчення надр за своїм характером є тимчасовим. Оскільки дозвіл на геологічне вивчення надр

видається на строк не більше п'яти років, то саме в межах цього строку і мають бути проведені відповідні розвідувальні роботи.

Для здійснення цього виду надрокористування стаття 97 Земельного кодексу України, яка має назву «Обов'язки підприємств, установ та організацій, що проводять розвідувальні роботи» встановлює умови використання відповідних земельних ділянок. Так, підприємства, установи та організації, які здійснюють геологознімальні, пошукові, геодезичні та інші розвідувальні роботи, можуть проводити такі роботи на підставі угоди з власником землі або за погодженням із землекористувачем. В даному випадку шляхом укладення угоди між суб'єктом, що проводить розвідувальні роботи, та має спеціальний дозвіл на геологічне вивчення надр, і власником земельної ділянки або землекористувачем, оформляються відносини щодо тимчасового зайняття відповідної земельної ділянки.

З іншого боку, системний аналіз статті 97 Земельного кодексу України дає підстави стверджувати, що сутність і характер угоди, яка укладається при оформленні відносин щодо тимчасового зайняття земельної ділянки не є визначеною. У зв'язку з цим, потребує свого дослідження та адекватного вирішення зазначена проблема.

Стаття 97 Земельного кодексу України, розрізняючи угоду з власником земельної ділянки і погодження із землекористувачем, як підставами виникнення права тимчасового користування земельною ділянкою для здійснення розвідувальних робіт не дає конкретної відповіді на питання – чим відрізняється угода від погодження. Уявляється, що йдеться про приватноправові засади врегулювання відповідних відносин. Таким чином, виникає питання, а що треба погоджувати із землекористувачем? Яким саме шляхом?

Нажаль, законом не встановлено правову природу такого погодження. Уявляється, що результатом позитивного погодження питань щодо тимчасового зайняття земельної ділянки для проведення геологорозвідувальних робіт виступає укладення певного договору.

Окремої уваги заслуговує питання щодо рекультивації тимчасово зайнятої земельної ділянки, яка повертається за приналежністю. Так, суб'єкти, що здійснюють геологічне вивчення надр, використовують земельну ділянку тільки для проведення розвідувальних робіт і мають право розміщувати на ній обладнання і споруди тимчасового типу, які забезпечують проведення цих робіт. По закінченню робіт в строки згідно з угодою земельна ділянка звільняється від обладнання та споруд і підлягає рекультивації згідно з частиною 4 статті 97 Земельного кодексу України, яка покладає обов'язок на підприємства, установи та організації, що проводять розвідувальні роботи, за свій рахунок приводити займані земельні ділянки у попередній стан, тобто провести рекультивацію. Виходячи з цього, виникає питання, чи фіксується в угоді попередній стан земельної ділянки та яким чином це здійснюється.

З цього приводу в літературі запропоновано первісний (попередній) стан земельної ділянки, яка тимчасово використовується для проведення розвідувальних робіт, фіксувати в акті приймання-передачі. В кінцевому рахунку такий підхід виступатиме гарантією прав власника або землекористувача у випадку, коли земельна ділянка буде повертатись у непридатному стані.

Окрім того залишається відкритим питання щодо відшкодування у цих випадках втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва, оскільки, як відомо, тимчасово займаються земельні ділянки для проведення розвідувальних робіт переважно за рахунок земель сільськогосподарського та лісгосподарського призначення.

Стаття 208 Земельного кодексу України, закріплюючи положення щодо звільнення від відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва, не поширює дію цієї норми на випадки використання тимчасово зайнятих земель сільськогосподарського та лісгосподарського призначення для проведення розвідувальних робіт.

Викладене обумовлює необхідність вирішення наведених проблем на законодавчому рівні. Таким чином, правовий режим використання тимчасово

зайнятих земельних ділянок та ділянок надр як відносно самостійних в юридичному аспекті природних об'єктів визначається відповідним поресурсним законодавством. Але з урахуванням того, що користування надрами зазвичай неможливе без використання конкретної земельної ділянки, відповідні правові приписи мають бути взаємоузгодженими та скоординованими.